

صلح پایدار

ایمانوئل کانت

ترجمہ محمد صبوری

صلح پایدار

بنگالہ ترجمہ و تشریح
کناب پارسہ

سرشناسه: کانت، ایمانوئل، ۱۷۲۴ - ۱۸۰۴ م. kant, Immanuel
عنوان و نام پدیدآور: صلح پایدار/ایمانوئل کانت/ترجمه محمد صبوری
مشخصات نشر: تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه ۱۴۰۲
مشخصات ظاهری: ۱۶۸ ص
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۵۳-۹۴۶-۵

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا

یادداشت: عنوان اصلی: Perpetual peace : a philosophical essay, 1992.

موضوع: صلح

شناسه افزوده: صبوری، محمد، ۱۳۵۱-، مترجم

رده‌بندی کنگره: JX۱۹۴۶

رده‌بندی دیویی: ۳۲۷/۱۷۲

شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۶۲۹۷۹

صلح پایدار ■

ایمانوئل کانت ترجمه محمد صبوری

آماده‌سازی و تولید: بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه

طراحی گرافیک: پرویز بیانی چاپ و صحافی: بوستان کتاب

نوبت و شمارگان: چاپ اول ۱۴۰۳، ۵۵۰ نسخه

همه حقوق چاپ و نشر برای بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه محفوظ است.

هرگونه اقتباس از این اثر، منوط به دریافت اجازه کتبی از ناشر است.

بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه

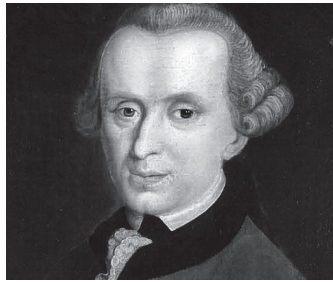
تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخررازی، خیابان شهدای ژاندارمری شرقی، پلاک ۷۴،

طبقه سوم، تلفن، ۰۵-۶۶۴۷۷۴

parsehbookpublication@gmail.com

@ketabeparseh

ایمانوئل کانت (۱۷۲۴-۱۸۰۴)

او از فیلسوفان بزرگ عصر روشنگری است که تجربه‌گرایی و خردگرایی آغازین نوین را در هم آمیخت و آثاری تأثیرگذار در متافیزیک، معرفت‌شناسی، اخلاق، فلسفهٔ سیاسی و زیبایی‌شناسی نوشت.

*نقد عقل محض، نقد قوهٔ حکم، بنیاد مابعدالطبیعهٔ اخلاق و انسان‌شناسی
از دیدگاه عملی از دیگر آثار او هستند.*

فهرست

۹	دیباچه
۱۱	مقدمه مترجم
۷۹	صلح پایدار (طرحی فلسفی): ایمانوئل کانت
۸۱	به‌سوی صلح پایدار
۸۳	بخش اول: مشتمل بر مواد مقدماتی صلح پایدار میان کشورها
۹۳	بخش دوم: مشتمل بر اصول قطعی صلح پایدار میان کشورها
۹۴	نخستین اصل قطعی صلح پایدار: ساختار مدنی همه کشورها می‌باید جمهوری باشد
۹۹	دومین اصل قطعی صلح پایدار: قانون ملل می‌باید بر فدرالیسم کشورهای آزاد بنا شود
۱۰۷	سومین اصل قطعی صلح پایدار: حق شهروندی جهان، می‌باید به معنی پذیرش جهانی بیگانگان تلقی شود
۱۱۱	متمم نخست: در باب تضمین صلح پایدار
۱۲۳	متمم دوم: اصل نهانی برای صلح پایدار
۱۲۷	ضمیمه یک: تقابل و تضاد اخلاق و سیاست در رابطه با صلح پایدار
۱۴۵	ضمیمه دو: در باب سازگاری سیاست با اخلاق مطابق با مفهوم استعلائی...
۱۵۷	پی‌نوشت‌ها
۱۶۷	نمایه

دیباچه

کانت به عنوان یکی از بزرگ‌ترین متفکرانی که جهان تاکنون به خود دیده، سال‌هاست که برای ما ایرانیان شناخته شده است. اما این بدان معنا نیست که مواجهه ما با اندیشه‌های این فیلسوف بی‌نظیر، مواجهه‌ای تام و درخور بوده است. حتی اگر میزان جدیت به کار گرفته شده در این سرزمین، برای شناخت عمیق اندیشه‌های او، چندان مورد چون و چرا قرار نگیرد، باز هم دست کم این نکته پابرجاست که کانت مألوف در نزد ما همواره صرفاً همان کانت نقد اول باقی مانده و متأسفانه چنان نبوده است که تمام وجوه اندیشه و همه آثار او به طور یکسان و در کلیت مورد اقبال واقع شود.

وقوف بر این امر تأسف بیشتری را در پی خواهد داشت اگر این قول را بپذیریم که آنچه کانت در حوزه عقل نظری تدارک دیده، حکم مقدمه‌ای را دارد که برای پرداختن به مباحث عقل عملی فراهم آمده

است. از همین روست که می‌بینیم بخش عمدهٔ توجه اندیشمندانی که امروزه در غرب به کانت و فلسفهٔ او می‌پردازند، معطوف به آن دسته از آرای اوست که به حوزه‌های اخلاق و سیاست مربوطاند. در ایران نیز طی چند سال اخیر تلاش‌های منفرد و گاه‌به‌گاه در مسیر شناساندن چهرهٔ واقعی کانت - که به‌زعم این حقیر در رسائل اخلاقی و سیاسی او قابل جستجوست - صورت پذیرفته است که البته بدان مقدار نبوده است که لازم می‌نماید.

امیدوارم کوششی که در این کتاب برای معرفی و ترجمهٔ رسالهٔ صلح پایدار نموده‌ام، بتواند گامی کوچک در این مسیر تلقی شود و دست‌کم دانشجویان فلسفه را به کار آید و آنان را در شناخت بهتر دغدغه‌ها و آرای کانت یاری دهد.

در معرفی یا ترجمهٔ این رساله از کانت مطمئناً کاستی‌هایی به چشم ارباب نظر خواهد آمد، امید دارم که از گوشزد نمودن آن دریغ نورزند.

مقدمه مترجم

رساله صلح پایدار در کونیگسبرگ پروس شرقی و در اواخر ۱۷۹۵، شش سال پس از وقوع انقلاب کبیر فرانسه، منتشر شد.

عنوان رساله بسیار مبهم است و می‌تواند به سه معنا گرفته شود: «در باره صلح پایدار»، «به سوی صلح پایدار» و «در صلح پایدار». در واقع، حتی هیچ عبارت فارسی‌ای را نمی‌یابیم که بتواند همزمان این سه معنا را در خود جای دهد. از این رو و برای سهولت در اشاره به رساله مذکور، آن را صلح پایدار می‌خوانیم.

گفتنی است عبارت صلح پایدار، همان گونه که کانت در اولین سطور رساله خویش بازگو می‌نماید، پیش‌تر بر روی تابلوی یک مسافرخانه هلندی و بر زمینه‌ای از تصویر یک گورستان حک شده بود؛ چنان که گویی صاحب آن مسافرخانه بر این نظر بوده است که برقراری صلح

پایدار تنها در گورستانی که همهٔ ابنای بشر را در دل خود جای می‌دهد، ممکن خواهد بود. شاید این طنز که در ابتدای رسالهٔ کانت رخ می‌نماید، از تردید و شکاکیتی حکایت کند که از طرفی میراث به جای مانده از پیشینیان و به‌ویژه روسو به شمار می‌رفت و از سوی دیگر از اوضاع سیاسی آن روزگار نشئت می‌گرفت.

آگاهی سیاسی کانت پایه‌پای رویدادهای سیاسی زمانهٔ او رشد کرده بود. پیش از وقوع انقلاب کبیر فرانسه در سال ۱۷۸۹، کانت مقاله‌هایی دربارهٔ فلسفهٔ تاریخ نگاشته بود؛ و دیدگاه و روش تفکر او که در این آثار تجسم یافته است - باعث شد تا با رویی گشاده با این انقلاب برخورد کند. تحولات سیاسی در مرکز ذهن او قرار گرفت و با اشتیاق انتظار خبرهای تازه را می‌کشید؛ اما در هر حال، مطابق با اندیشه‌ای که از پیش فراهم آورده بود، انقلاب فرانسه را نشانهٔ واقعیت پیشرفت انسانی و رویدادی فلسفی می‌دانست. «پیمان بازل» که در ژانویهٔ ۱۷۹۵ به امضا رسید نیز موقعیت عینی و انگیزهٔ نگارش کتاب او دربارهٔ صلح پایدار را فراهم آورد.

ماجرای این قرار بود که در مداخلهٔ نظامی‌ای که بر ضد حکومت انقلابی فرانسه صورت گرفت، پروس نقش اساسی و رهبری‌کننده‌ای داشت لیکن در اواخر ۱۷۹۴ روشن شد که فرانسه را به آسانی نمی‌توان مغلوب ساخت؛ و حکومت پروس آمادهٔ کنار کشیدن از جنگ شد؛ تصمیمی که با صلح بازل عملی شد. این رویداد از یک سو تأثیر بسیاری بر کانت نهاد و از سوی دیگر او را خرسند کرد. زیرا کانت اگرچه از

نظر سیاسی لیبرال بود، اما شهروند وظیفه‌شناس پروس خود کامه نیز بود؛ و با آنکه شورش سیاسی (و از آن هم بالاتر، شاه‌کشی) را رد می‌کرد، هوادار پرشور آرمان‌های انقلاب هم بود. به این ترتیب، فضای سیاسی امیدوارکننده و نوین، او را به علنی کردن اندیشه‌های انقلابی خود درباره قانون بین‌الملل، که او آن را شرط ضروری هرگونه صلح دیرپا می‌دانست، واداشت. اما همه نتایج «پیمان بازل» موافق میل کانت نبود. پروس با فراغت پیدا کردن از جنگ با فرانسه، به سومین و آخرین جنگ تقسیم لهستان پیوست، عملی که توهین آشکاری به اصول کانت بود و او در رساله‌اش تا آن حد که یک شهروند پروس می‌توانست جرئت آن را داشته باشد، به محکوم کردن آن نزدیک شد. بدین‌سان، امکان اصلاحات سیاسی نوین و به همان اندازه تهدید همیشگی بازگشت شرارت سیاسی او را مجبور کرد که به شیوه‌ای کاملاً غیر عادی سخن بگوید؛ نه آن‌گونه که رسم او بود در قالب اثری مدرسی و بسیار رسمی، بلکه به صورت رساله‌ای فشرده، عامه‌فهم، بسیار صریح و موردی. اگر بر مبنای نتایج فوری، داوری کنیم، به نظر می‌رسد کوشش کانت در دادن شکل عامه‌فهم به اندیشه‌هایش موفق بوده است. چاپ نخست صلح‌پایدار در چند هفته به فروش رسید و چاپ دوم آن با دو ضمیمه فلسفی، که کانت نتوانسته بود از افزودن آن‌ها چشم‌پوشد، در اوایل سال بعد (۱۷۹۶) منتشر شد. پس از آن، رساله به زبان‌های انگلیسی و فرانسوی ترجمه شد؛ و در سرتاسر قرن نوزدهم، به‌ویژه چاپ‌های انگلیسی و امریکایی رساله را می‌خواندند و مطالب آن را در منابع مربوط به جنبش صلح مورد بحث

قرار می‌دادند؛ در واقع در دهه‌های نخست قرن بیستم نیز صلح پایدار، منادی برجسته «جامعه ملل» دانسته می‌شد. اما اگر بر مبنای معیارهای دقیق‌تری داوری کنیم، باید کوشش کانت را برای تبدیل صلح پایدار به اثری عامه‌فهم شکست خورده و در واقع فاجعه بدانیم.

او هیچ استعدادی برای نوشتن شرح‌های روشن و عامه‌فهم نداشت؛ و نباید هم انتظار می‌رفت که در هفتادسالگی و پس از چهل سال کار، که تقریباً به آموزش و نوشتن مطالب انتزاعی و آکادمیک منحصر می‌شد، بتواند در نخستین کار خود، برای تهییج سیاسی، مقاله مؤثری بنویسد. در واقع، کوشش‌های او برای عامه‌فهم کردن اندیشه‌های خود درباره صلح اروپا به چنان تفسیرهای متضادی انجامید که به ندرت در تاریخ اندیشه سیاسی دیده شده است.^۱

پس از ارائه این شرح مختصر در باب رساله صلح پایدار، لازم است دو نکته دیگر را که آگاهی از آنها مقدمه ضروری فهم رساله مذکور است، مورد تأکید قرار دهیم. نخست، آن که آرای کانت در این رساله مبتنی بر نظریات وی در دیگر حوزه‌های اندیشه است. او یکی از فیلسوفانی است که دستگاه و یا نظامی یکپارچه و منسجم در عالم اندیشه بنا می‌کند؛ ابتدا شالوده و بنیادی را بنا می‌نهد و آنگاه هر بخشی از نظام خویش را بر پایه آنچه پیش‌تر فراهم آورده است، استوار می‌سازد و به تدریج تا انتها پیش می‌رود. به این ترتیب همه اجزای نظام فلسفی او به یکدیگر

۱. و. ب. گالی، فیلسوفان جنگ و صلح، ترجمه محسن حکیمی، تهران، نشر مرکز،

مرتبط‌اند و بدون گذشتن از مراتب قبلی نمی‌توان به مراتب بعدی رسید و هر چیز را باید با توجه به آنچه از پیش فراهم آمده درک کرد. دومین نکته که توجه به آن، برای فهم آرای کانت در حوزه حقوق و روابط بین‌الملل و نیز در باب جنگ و صلح بسیار اساسی است، آن است که اندیشه‌های وی در این باب و نیز خود این اثر در دل سنتی به نام صلح پایدار جای می‌گیرد.

به همین جهت، شاید لازم می‌نمود که مقدمه حاضر نیز در دو بخش تنظیم شود؛ بخشی جایگاه آرای او راجع به صلح پایدار را درون کل نظام اندیشگی او مشخص می‌ساخت و بخش دوم به سنتی که این اندیشه و اثر را در خود جای می‌دهد، اختصاص می‌یافت. اما به دلایلی، در مقدمه تنها به بخش دوم، یعنی سنتی که آرای کانت را در این زمینه در بر می‌گیرد، پرداخته‌ام و امیدوارم بخت یار باشد تا بتوانم در آینده و در مجلدی جداگانه به ارتباط نظریات بیان شده در این رساله با دیگر وجوه اندیشه او، به‌ویژه در باب اخلاق و سیاست، بپردازم.

صلح پایدار به مثابه یک سنت

جفری بست^۱ که کتاب انسانیت در جنگ او اثری تاریخی و قابل تحسین است و در توسعه و پیشرفت قوانین انسان‌دوستانه و مدرن در خصوص جنگ تأثیر زیادی داشته است، از یک وفاق و اتفاق نظر همگانی در

---

1. Jeffrey Best